

УДК 336.71

Романенко Л.В.

старший викладач,

здобувач кафедри банківської справи та фінансового моніторингу
Національного університету державної податкової служби України

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ПРИСУТНОСТІ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Під час фінансового розвитку України в умовах глобалізації відбувається активний приплив іноземного капіталу, насамперед у банківський сектор. Присутність банків з іноземним капіталом у банківській системі України відповідає інтересам розвитку національної фінансової системи, сприяє залученню іноземних інвестицій та розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: банківська система, іноземний капітал, банки з іноземним капіталом.

Романенко Л.В. ПРЕИМУЩЕСТВА И НЕДОСТАТКИ ПРИСУТСТВИЯ ИНОСТРАННОГО КАПИТАЛА В БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЕ УКРАИНЫ

Во время финансового развития Украины в условиях глобализации происходит активный приток иностранного капитала, в первую очередь в банковский сектор. Присутствие банков с иностранным капиталом в банковской системе Украины отвечает интересам развития национальной финансовой системы, способствует привлечению иностранных инвестиций и расширению ресурсной базы социально-экономического развития.

Ключевые слова: банковская система, иностранный капитал, банки с иностранным капиталом.

Romanenko L.V. ADVANTAGES AND LACKS OF PRESENCE OF FOREIGN CAPITAL ARE IN BANKING SYSTEM OF UKRAINE

During financial development of Ukraine in the conditions of globalization there is an active foreign cash inflow, first of all, in a bank sector. The presence of banks with a foreign capital in the banking system of Ukraine answers interests of development of the national financial system, assists bringing in of foreign investments and expansion of resource base of socio-economic development.

Keywords: the banking system, foreign capital, banks with a foreign capital.

Постановка проблеми. Останнім часом в нашій країні спостерігається збільшення іноземного капіталу впливових фінансових установ в національній банківській системі України. Присутність іноземного капіталу у банківській системі України відповідає інтересам розвитку національної фінансової системи, сприяє залученню іноземних інвестицій та розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку. Водночас слід зважати на низку фінансових ризиків, пов'язаних зі швидким зростанням частки іноземного капіталу в банківському капіталі. Вони можуть призвести до втрати суверенітету у сфері грошово-кредитної політики, можливого посилення нестабільності, несподіваних коливань ліквідності банків, імовірного відпливу фінансових ресурсів.

Актуальність цієї проблеми обумовлена тим, що вітчизняна економіка в умовах економічної та політичної нестабільності потребує підвищення рівня конкурентоспроможності та надійності через укріплення її банківського сектора. Необхідним в цих умовах вбачається участь іноземного капіталу у розбудові банківського сектору задля переймання передового досвіду, методів роботи та стандартизації головних аспектів банківської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням проблем і переваг присутності іноземного капіталу займалися вітчизняні та зарубіжні учені: В.Д. Базилевич, О.І. Барановський, І.В. Буковський, В.В. Вітлінський, В.М. Геєць, В.В. Корнеєв, В.Є. Новицький та ін. [1].

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток процесів економічної глобалізації, посилення взаємодії національних економік із міжнародними фінансовими ринками супроводжується концентрацією банківських капіталів та активів. З огляду на те, що банківський сектор складає основу фінансової системи України і є основним джерелом додаткових кредитних ресурсів для вітчизняних суб'єктів господарювання та населення, питання забезпечення стабільності, фінансової стійкості та надійності україн-

ських банків, а також аналіз ефективності залучення іноземного капіталу, визначення його структури, особливостей його функціонування у вітчизняному банківському бізнесі є досить актуальним питанням.

Приплив іноземного капіталу в національну економіку, а зокрема в банківську сферу України, породжує нові можливості й нові загрози, зокрема неконтрольоване збільшення впливу іноземного капіталу на банківський сектор економіки та витіснення вітчизняних банків з фінансового ринку. Зважаючи на те, що банківська система фактично є гарантом фінансової безпеки держави, її залежність від кон'юнктури на світових ринках зробить її вразливішою до глобальних фінансових криз. За таких умов постають питання збереження конкурентних переваг вітчизняних банків.

На 1 вересня 2013 року в Україні зареєстровано 51 банківська установа з іноземним капіталом, це більше ніж 25% від загальної кількості зареєстрованих банківських установ [2]. На початку 2012 року частка іноземного капіталу у сукупному статутному капіталі банків зросла до 42%. Проблемою, що вивчається, в наш час є висока частка банків з участю іноземного капіталу. Це призводить до досить серйозних фінансових та економічних ризиків швидкого зростання частки іноземного банківського капіталу, пов'язаних з можливою втратою суверенітету у сфері грошово-кредитної політики, можливим посиленням нестабільності, несподіваними коливаннями ліквідності банків, спекулятивними змінами попиту та пропозиції на грошово-кредитному ринку, можливим відпливом фінансових ресурсів. Як зазначають у своїх працях Лютий І., Міщенко В., Мороз А., до негативних наслідків функціонування банків з іноземним капіталом в Україні можна віднести наступні факти:

1. Діяльність філій іноземних банків може створювати додаткові ризики для банківської системи, серед основних слід виділити ризик банкрутства материнського банку, ризик спекулятивної діяльності, політичний ризик.

2. Іноземні банки можуть нав'язувати модель деформованого розвитку, коли цілі іноземних банків не збігаються з соціально-економічними пріоритетами країни.

3. Можливий неконтрольований відтік капіталу з країни, погіршення конкурентоспроможності українських банків, ризик залежного розвитку [3].

Але водночас присутність банків з іноземним капіталом у банківській системі України відповідає інтересам розвитку національної фінансової системи, сприяє залученню іноземних інвестицій та розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку. Іноземний капітал підтримує передусім діяльність іноземного бізнесу, розширюючи тим самим його присутність на території країни і створюючи умови для відмивання коштів з неї. Якщо приплив зарубіжного банківського капіталу належним чином регулюється та контролюється, структура банківської системи поліпшується, банки отримують більше стимулів для виходу на міжнародні фондові ринки, більш динамічно розвиваються місцеві фондові ринки, стає ефективнішим трансмісійний механізм грошово-кредитної політики, а відсоткова ставка знижується.

Основним фактором привабливості національної банківської системи для іноземних банків є отримання більш високого прибутку за умови прийнятної ризику. Частка іноземного капіталу залежить від величини банківської чистої маржі, прибутковості банківського сектора, кредитоспроможності країни, економічної та політичної стабільності, торговельних зв'язків, особливостей банківських систем, економічних факторів (ВВП на душу населення, рівень інфляції, реальні процентні ставки) [4].

Існує певна закономірність: чим більшою є сукупна іноземна присутність у банківському секторі даної країни, то менш чутливими до фінансових та економічних ситуацій стають у ній банки. Таким чином, більша диверсифікованість банків з іноземним капіталом робить їх менш вразливими до кризових явищ у приймаючій країні.

Якщо збільшення присутності іноземного банківського капіталу належним чином регулюється та контролюється, то структура банківської системи вдосконалюється, банки отримують більше стимулів для виходу на міжнародні фондові ринки, більш динамічно розвиваються місцеві фондові ринки, підвищується ефективність трансмісійного механізму грошово-кредитної політики, при одночасному зниженні відсоткової ставки.

Наявність банків з іноземним капіталом в Україні позитивно впливає на розвиток фінансової системи, сприяє залученню іноземних інвестицій і розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку.

Прихід іноземних банків сприяє витісненню з ринку економічно слабких банків, що сприятиме посиленню довіри до вітчизняної банківської системи юридичних та фізичних осіб, а також формуванню конкурентоспроможної та фінансово стійкої банківської системи.

Конкуренція з боку банків з іноземним капіталом, яка стимулює скорочення загальних витрат, позитивно впливає на доступність кредитів для кінцевого споживача, особливо враховуючи темпи збільшення витратності українських банків.

Дослідження показали, що прихід іноземного капіталу у банківську сферу є більш вигідним для країни з уже високою часткою іноземного капіталу. Вплив на національну банківську систему є двоступеневим і має певний проміжний «поріг», за яким

поява нових банків різко посилює ефект присутності іноземного банківського капіталу. Феномен «порогу» пояснюється тим, що в країнах із невисокою присутністю іноземного банківського капіталу іноземні банки не стільки конкурують з національними, скільки займаються обслуговуванням іноземних клієнтів.

Рішення про відкриття внутрішніх фінансових ринків для іноземного капіталу ґрунтується на ретельному вивченні всіх плюсів і мінусів. Учені виявляють чимало як позитивних, так і негативних аспектів присутності іноземних банків у банківських системах приймаючих країн. Серед основних переваг присутності іноземного капіталу можна виділити: зростання кредитних вкладень в економіку при зниженні ціни кредиту, що дає можливість отримувати кредити ширшому спектру клієнтів; збільшення сум окремих кредитів; збільшення термінів кредитування; запровадження міжнародного досвіду фінансового досвіду фінансового оздоровлення, реорганізації та реструктуризації банків; сприяння залученню іноземних інвестицій та розширенню ресурсної бази; посилення конкуренцію на ринку банківських послуг і розширює спектр якісних банківських продуктів; запровадження сучасних банківських технологій і фінансових інновацій; сприяння витісненню з ринку економічно слабких банків, що сприятиме посиленню довіри до вітчизняної банківської системи юридичних та фізичних осіб [3].

Під час економічної нестабільності іноземні банки можуть також запропонувати «надійний захист» для вкладників та їх капіталу, а також стабільне джерело коштів порівняно з місцевими банками, що сприяє зниженню попиту на послуги вітчизняних банків. Це є ще одною негативною рисою, за словами дослідників цієї проблеми.

На даний момент часу можна стверджувати, що українська банківська система вже значною мірою інтегрована у світовий фінансовий ринок. Говорячи про прихід іноземного капіталу в банківську систему України треба дотримуватись того принципу, що допуск філій іноземних банків на фінансовий ринок України має задовольняти перш за все національні інтереси. Слід зазначити, що іноземні інвестори приходять на український банківський ринок не з метою підвищити його капіталізацію, а з метою збільшення активних операцій та отримання прибутку. Причини в тому, що філії не є окремими самостійними юридичними особами, а лише структурними підрозділами іноземних банків, діяльність яких регулюється іноземним законодавством і які абсолютно не підконтрольні Національному банку України. Як наслідок, необмежений прихід філій іноземних банків на фінансовий ринок України може призвести до того, що переважна частина банківських операцій буде сконцентрована у цих установах.

За останніми даними іноземний капітал в Україні представлений 23-ма країнами. Найбільшу частку в загальній сумі становить капітал Росії (9,7%), Кіпру (20,3%), Австрії (20,3%), Франції (12,3%), Нідерландів (8,2%), Польщі (7,9%), Швеції (6,1%) [5]. Що ж до наймасштабніших операцій іноземних банків і українських, то можна відмітити: придбання шведським «Swedbank» «ТАСКомерцбанку», німецьким «Комерцбанком» українського банку «Форум», консолідацію австрійського банку «Райфайзен» та українського «Аваль» в єдиний орган банківської системи «Райфайзен банк Аваль».

Найбільша частка іноземних активів контролюється інвесторами з колишніх метрополій – Росії (12%) та Австрії (35%). Спільність історичного ми-

нулого і геополітичні амбіції урядів даних держав безперечно відіграли свою роль в процесі захоплення українського банківського ринку. Решта великих банків з іноземним капіталом належить французьким, італійським, угорським, німецьким, шведським інвесторам, що свідчить про особливу зацікавленість в контролі над українським банківським бізнесом фінансових інститутів з Європейського Союзу.

Присутність іноземного капіталу у банківській сфері України може мати як позитивні, так і негативні моменти. Серед позитивних відзначимо: залучення іноземних інвестицій, зростання реального рівня рентабельності банківської системи, зменшення кількості проблемних банків через їх консолідацію із закордонними банками, розширення обсягів кредитування населення.

В Україні немає суттєвих законодавчих бар'єрів входження іноземного капіталу в національну банківську сферу. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р., значно розширює можливість проникнення філій іноземних банків [2]. Так, станом на 1 лютого 2011р. в Україні діяли 55 банків з іноземним капіталом із 195 зареєстрованих, у тому числі 20 – зі 100 % іноземного капіталу. Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків за рік (2010-2011) зросла з 35,8% до 40,6% – на 4,8%, тобто іноземний капітал все швидшими темпами вливається у банківську систему нашої держави [3]. За два останні роки іноземним інвесторам вдалося взяти під контроль майже всіх основних лідерів вітчизняного банківського ринку: «РайффайзенБанк Аваль» (8,7% ринку), «Укрсиббанк» (7,06%), «ОТП- банк» (3,5%).

Таблиця 1

Динаміка частки іноземного капіталу в банківській системі України

Назва показника	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.09.2013
Банки з них: з іноземним капіталом	53	51	55	53	53	51
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	17	18	20	22	22	21
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	36.7	35.8	40.6	41.9	37.9	33.8

Джерело: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, немає потреби протистояти процесам глобалізації у фінансовій сфері. Але можна й потрібно протистояти і протидіяти впливу негативних факторів, притаманних цим процесам на нинішньому етапі їх розвитку. Необхідно управляти процесами входження іноземних банків на вітчизняний фінансовий ринок, регулювати їхню діяльність у тих напрямках, які відповідають інтересам вітчизняної економіки, забезпечують стабільність функціонування вітчизняної банківської системи. Збільшення частки іноземного банківського капіталу у банківській системі України має відбуватися поступово – відповідно до створення сприятливих внутрішніх умов розвитку банківського сектора та підвищення конкурентоспроможності національного банківського капіталу [5].

Зростання кількості банків з іноземним капіталом має більше позитивних наслідків, сприяючи поглибленню економічної інтеграції України з розвинутими країнами. Але слід враховувати, що головною проблемою у діяльності філій іноземних банків є недосконалість законодавства у частині визначення інструментів впливу, за необхідності на діяльність філії, яке не є юридичною особою.

Необхідно запровадити моніторинг доступу іноземного банківського капіталу на основі національних пріоритетів розвитку і розробити раціональну

стратегію державного управління процесом входження іноземних банків в Україну, яка полягає в тому, щоб максимально інтегрувати іноземні банки в українську економіку, орієнтуючи їх на виконання пріоритетних національних завдань. Реалізація таких заходів дасть змогу нейтралізувати або принаймні мінімізувати негативні наслідки збільшення частки іноземного капіталу в банківській системі України, а також сповна скористатися перевагами такої присутності для подальшої розбудови національної економіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Шаповалов А. Присутність іноземного капіталу в банківському секторі України / А.І.Шаповалов // Вісник НБУ. – 2008. – Вип. № 4. – С. 2-7.
2. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]: сайт Національного банку України. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807.
3. Гесць В. Іноземний капітал у банківській сфері України / В. Гесць // Дзеркало тижня. – 2006. – № 26. – С. 24-26.
4. Смовженко Т.С., Другов О.О. Створення та діяльність філій іноземних банків в Україні: регуляторні аспекти // Фінанси України. – 2011. – № 7. – С. 98-105.
5. Прімерова О.К. Особливості діяльності банків з іноземним капіталом / О.К. Прімерова // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Випуск 3. – 2007. – С. 40-43.